

Stichting Vrienden van Kleutercentra in Brazilië

Opgericht december 1977; KvK Amsterdam nr. 41197964; www.kleutercentrabrazilie.nl.

Bestuur :

A.J.M. Lemoine-van den Bosch, voorzitter
M.P.M. Husmann-van der Ree
C.A.L. Kamp
A. Lensink-Leoni
A. Boone-Passchier
B.G.C. van der Ree
L.E. Bollinger-Bijvoet

Telefoon:

033-4655953
030-2333765
030-2883534
076-5420192
026-4954852
030-2966802
033-4328220

Correspondentieadres:

Dupontplein 3
3817 DV Amersfoort
stichting@kleutercentrabrazilie.nl

Postgiro 4467404
ten name van de stichting

Reisverslag van Anita Lemoine en haar gezin in Brazilië - 2007

Als onderdeel van een reis tijdens een sabbatical in 2007 zijn we als gezin 2,5 maand in Brazilië geweest, waarvan de eerste 2 maanden in Salvador da Bahia en daarna een week in Rio en een week in Sao Paulo

We wilden genieten van het Braziliaanse leven en ruim de tijd hebben om de projecten van onze stichting uitgebreid te bezoeken.

Ons Portugees hadden we van te voren goed opgehaald d.m.v. conversatielessen, want redelijk Portugees spreken is een must om een duidelijk beeld te krijgen van de projecten. De Brazilianen die er werken, spreken alleen Portugees.

Ons eerste bezoek was aan de Associação Sao Francisco de Assis in de wijk Coutos.

We werden begeleid door onze contactpersoon Angela Lofiego de Sampaio: een heel aardige vrouw. Het was leuk om haar in levenden lijve te ontmoeten na zo lang contact per email.

Angela werkt als vrijwilliger voor de crèche naast haar andere 2 banen. Ze houdt zich vooral bezig met fondsenwerving.

Op de crèche worden we opgewacht door Teresa, de coördinator en Leida de maatschappelijk werkster. Ze leidden ons vol trots en met veel enthousiasme langs de 7 klaslokalen. De kinderen zijn ingedeeld in groepen van 20 à 25 kinderen per leeftijd (2 t/m 6 jr). Allen keurig in schooluniform.

Wat opvalt, is de rust en discipline in de leslokalen. De 2-jarigen zijn aan het spelen met blokjes. Een drieling wordt met trots getoond want het is heel bijzonder dat een drieling overleefd in de favela (=de sloppenwijk). De 3-jarigen zitten te tekenen en de 4-jarigen zingen luidkeels een paar liedjes voor ons begeleid met allerlei gebaren. Bij de 5- en 6-jarigen zien we veel werkjes van alfabetisering. De muur hangt vol met letters en cijfers. Ook de gangen hangen vol met

kunstwerken en knutselwerkjes van de kinderen. Het pedagogisch klimaat krijgt hier een hoog cijfer net als hygiëne. De kinderen worden allemaal gedoucht op de crèche. Veel kinderen hebben thuis geen badkamer, geen wc, geen stromend water. De crèche heeft net een wasmachine gekregen en verwacht dat dit tijd gaat opleveren zodat de wasvrouw ook anderen dingen kan doen.

De keuken is in volle gang: een belangrijk onderdeel want volle magen is naast de crèche een belangrijke motivatie om hier te zijn. We lunchen mee.

De crèche is verbonden een het klooster en ligt op hetzelfde terrein. De kloostertuin heeft veel vruchtenbomen en een ander gebouw wordt op dit moment opgeknapt voor de schoolgaande jeugd. De Associação Francisco de Assis doet ook veel voor de jeugd van 7 jaar tot 16 jaar. Zo is er de balletklas 2 middagen per week onder leiding van vrijwilligster Martha. Ze laten ons een prachtige voorstelling zien en het is ontroerend om te zien hoe de kinderen dansen met gedrevenheid en grote concentratie. We kennen de Brazilianen vooral van de swingende Samba, maar dit is ook erg mooi.

Ook zijn er capoeiralessen, muzieklessen en Engelse les.

Dwars door de favela gaan we verderop in de buurt naar de huiswerkbegeleidingsklas, we moeten met de auto want het is vandaag te onveilig om te voet te gaan. Madre Joan, vernoemd naar de vorige moeder overste en een gedreven vrijwilligster, ontvangt ons met open armen. Allen vinden het leuk om ons te laten zien wat ze doen. Naast de huiswerkklas is er de computercursus. Deze wordt begeleid door 2 jongens uit de buurt die vroeger op de crèche hebben gezeten. De computerklas wordt gesponsord met afgedankte computers door Banco do Brasil.

Op het klooster ontmoeten we moeder Overste Madre Vera Lucia; een jeugdvriendin van bestuurslid Annette Lensink. Madre Vera is een sympathieke warme vrouw en ze vertelt ons uitgebreid over de geschiedenis van de crèche, de moeilijkheden en geeft inzicht in de bronnen van inkomsten van de crèche. Ze geeft haar mening over de laatste ontwikkelingen van de Braziliaanse maatschappij en vooral de groei van de criminaliteit, de witte boorden politiek en de corruptie stemt haar somber. De drugs- en mensenhandel is een groot probleem. Brazilië's rijkdom wordt wederom verkocht aan het buitenland m.n. aan de US en het geld verdwijnt in maar enkele zakken (ze noemen het de tweede kolonisatie van Brazilië, maar nu een financiële).

Al met al een pessimistisch beeld, hoewel de Braziliaanse economie nog steeds groeit, krijgt de middenklasse en de onderklasse het steeds slechter. De werkloosheid onder de ongeletterde bevolking neemt toe door de afname van de vraag naar ongeschoolde arbeid.

Bij ons 2^e bezoek leggen Theresa en Angela ons uit waarom ze om uitbreiding van onze bijdrage vragen. Voor de allerkleinsten willen ze graag meer klasse-assistenten: ze kunnen dan meer met de kleintjes doen en de groep kan groter worden.

In de wijk **Alto da Teresinha/Rio Sena** bezoeken we het project **Crianca e Familia** met projectleidster **Bernadette Marchand**. Bernadette heeft ons precies uitgelegd hoe we met de bus bij haar komen. Na 1,5 uur in verschillende bussen waarin je duidelijk ziet dat de armoe, gibus, de rotzooi toeneemt, de wijken meer en meer favela worden, komen we enigszins gespannen aan. Het is en blijft goed opletten om als "gringo" naar dit soort wijken te reizen, zeker met drie kinderen bij je of juist niet? Want Brazilianen zijn gek op kinderen. Het gebouw van Criança e Familia voor de jeugd van 7 tot 15 jaar is omsloten door hekwerk en wordt geopend door een veiligheidsmannetje. Je kan hier niet zomaar in en uit lopen. Bernadette (72) een tanige sterke vrouw, zit in haar kantoortje druk te discussiëren met een ambtenaar. Na een kwartier komt ze zuchtend naar ons toe meteen een betoog startend over de moeilijkheden die ze als projectleider heeft om alle documenten in orde te hebben die de gemeente vraagt en andere instanties waar ze soms wat geld van kunnen krijgen. Dit betoog horen we van alle andere projectleiders. De administratie kost veel tijd, veel creativiteit en veel geduld en vooral veel frustratie. Alle administratie moet ook drie keer (zelfde informatie, andere formulieren) worden gevoerd, één keer voor de gemeente (Prefeitura), één keer voor de staat (Estado) en een keer voor de Federatie (Federal). Zo belooft de gouverneur van de staat Bahia dat elk kind op een sociale crèche 16 reais per maand krijgt (ongeveer 6 euro). De betaling van dit belachelijk kleine bedrag loopt echter al 6 maanden achter op schema. De schoolgaande jeugd (70 kk, die alleen of 's ochtends of 's middags naar school gaan (in Brazilië heb je twee dagdelen (Turmas), de ochtend en de middag, 's ochtends zit een andere groep kinderen in het lokaal dan 's middags, wegens gebrek aan scholen en docenten) want meer plek is er niet) krijgen bij Criança op hun vrije dagdeel ondersteuning in schoolzaken m.n. alfabetisering, knutselen, sporten en eten. Onze kinderen worden warm onthaald door ze en ze hebben veel vragen die onze kinderen jammer genoeg niet allemaal verstaan. Gebarentaal doet veel en tekenen is ook leuk samen. De Braziliaanse kinderen lachen om de tekening van Noemi: een meisje met blond haar, dat is raar, maar wanneer ze er de beugelslotjes van Rolandinho intekent ontstaat er weer meer verbondenheid.

Bernadette is een vrouw van inmiddels 72 jaar maar ze oogt 60 jaar. Ze vertelt met veel vuur en energie. Ze gaat maar door en lijkt ervan te genieten dat wij zoveel oor hebben en zoveel vragen.

Bernadette is boos en teleurgesteld over veel zaken van de regering en de houding van de Braziliaan zelf. De regering stuurt haar boeken die niet geschikt zijn, Ze zijn te moeilijk. Het lukt Bernadette niet om boeken te krijgen van een makkelijker nivo. Het lukt haar zelf sniet om de stroom boekenpost te stoppen. Tegelijkertijd schiet de regering door met de regelgeving rondom kinderarbeid en is het vanaf dit jaar verboden dat jongeren in aanraking komen met elektriciteit en chemicaliën. Dit met het gevolg dat Bernadette cursus elektronica en metselen voor adolescenten werd stopgezet.

En als je dan denkt "hoe hou je dit vol? Hoe gefrustreerd ben je inmiddels? Dan legt Bernadette het toch weer anders uit en merk je dat er geen wanhoop is in alle verhalen maar juist energie om door te gaan. De mensen van onze projecten vinden elke keer weer een "jeito, een omweggetje om toch verder te kunnen gaan Ze kunnen er ook om lachen. Humor heb je hier echt nodig. Bij alle projectleiders voelen we de kennelijk onaantastbare wil en moed om door te gaan met hun initiatieven. Bewonderenswaardig!!! Doorgaan is veel belangrijker dan je bekommeren om tegenslagen en teleurstellingen. Het sterkt ze enkel in de overtuiging om door te gaan.

Wat Bernadette ook erg bezighoudt is het probleem van het water. N de regentijd zit de wijk onder aan de berg en bij elke bui is er wateroverlast en loop alles onder, daarbij genomen dat het beekje, het open riool!, zich verspreidt door de hele wijk. De meeste huizen hebben geen badkamer en mensen doen hun behoefte buiten. De gemeente heeft al veel beloofd, meestal vlak voor verkiezingstijd, maar doet niets. Wel komt er sinds 2 jaar eens per week een vuilniswagen in de wijk en is de wijk schoner.

Bernadette vangt 150 kinderen op van 2 tot 7 jaar in het crèchegebouw verderop in de wijk. De rondleiding door de crèche, een groot gebouw, is vlak voor de lunch en dan is er meer onrust want de kinderen hebben honger. De rust na de lunch is opvallend: alle juffen en kinderen liggen dan te slapen op een matje op de grond.

Bernadette vertelt dat het nivo van de leerkrachten niet zo hoog is. Het nivo van het totale onderwijs is in Brazilië niet hoog, tenzij je een dure particuliere school kunt betalen. Op de lagere openbare school gaan de kinderen altijd over ongeacht hun prestaties. Het kan zijn dat kinderen van school komen die niet kunnen schrijven, alleen overschrijven. 1/3 is analfabeet die van school komen.

Bernadette heeft 43 mensen uit de wijk in dienst: vrijwilligers tussen aanhalingstekens want allen krijgen betaald. Een hele organisatie.

Bernadette heeft veel projecten lopen maar heeft inmiddels besloten

om er geen nieuwe meer bij te nemen. De lopende projecten draaiend houden is nu prioriteit en al werk genoeg.

Op alle deelprojecten heeft Bernadette goede deelcoördinatoren, maar een opvolger vinden voor de algemeen directeur wat ze zelf is, is een probleem. Hoe vind je iemand die zoveel uur en energie wil steken in een project voor zo weinig geld? Dan moet je heel idealistisch zijn.

Bernadette zoekt verder maar schuift dit probleem ook aan de kant.

Ze is nu nog goed gezond en ze prijst haar egelbewaarders die ze elke dag bedankt in haar zelfgemaakte kapelletje achter haar huis. Vol trots laat ze ons deze ruimte zien waar ze rust en spiritualiteit vindt.

Bernadette's eenvoudige huisje midden in de wijk is zeer sober en behangen met sloten. Zelfs Bernadette die zoveel doet voor deze wijk, is regelmatig slachtoffer van beroving en geweld.

Wij denken bezorgd: hoe moet het straks als Bernadette wat overkomt?, We hebben dit besproken maar zijn ook meegegaan in de pragmatiek van Bernadette en in het algemeen de levenshouding van de Brazilianen: dat zien we dan wel: we leven nu.

Een ander deelproject van Bernadette is Centro Antoniette. We zien zwangere meisjes waarvan de jongste 12 jaar is en een aantal tieners met baby's op schoot. Dit project begeleidt tienermoeders tijdens de zwangerschap en na de bevalling in de hoop dat hun kinderen een betere start hebben. Er staan 30 meisjes ingeschreven en er zijn er gemiddels 12 aanwezig. Het jongste zwangere meisje is 12 jaar. Ze woont in een huisje van 3 bij 3 mt met 6 personen, zonder stromend water, zonder wc, vader en broer aan de drugs. Wat gaat er worden van haar baby?

Op een andere verdieping is een gezondheidspost met als belangrijkste opdracht informatie geven over ziektes, hygiëne en voeding. Deze post regelt ook dat de vaccinatieprogramma's worden uitgevoerd.

Escola da Fraternidade van Associcao Beatriz in de wijk Nordeste te Salvador

De projectverantwoordelijke Adalberto de Sousa Lopes hebben we in 1993 en in 1999 al ontmoet, zo ook zijn penningmeester Adilson Guedes. We nodigen hen eerst in ons appartement uit om ons weerzien te vieren en rustig bij te praten over alle ontwikkelingen rondom de crèche en de Braziliaanse maatschappij.

Adalberto is een rustige emotionele man die zeer begaan is met het leed van anderen. Hij is naast docent op een middelbare school, de eindverantwoordelijke van de crèche. Adalberto heeft een aangeboren talent om zaken rustig uit te leggen, het liefst ter lering, zowel aan

volwassenen als aan kinderen. Voor ons zeer onderhoudend en leerzaam om met hem te praten.

Dominique las inmiddels elke dag "A tarde", de krant van Bahia, en veel artikelen worden met Adalberto en Adilson doorgenomen. Ook Adalberto vertelt dat het geweld in zijn wijk enorm is toegenomen door drugs en wapenverkeer. Na acht uur 's avonds durven de meeste mensen niet meer buiten te komen en wordt de straat overgenomen door bendes. Adalberto vertelt dat er sinds een paar weken een politiepost is gekomen voor meer controle maar nog geen week later wordt deze 's nachts beschoten, als waarschuwing dat de politie moet vertrekken.

De uitzichtloosheid van de armste klasse, de verdeling van de middelen in Brazilië is volkomen scheef, onjuist en onrechtvaardig. Iedereen ziet het en iedereen zegt het. Het staat dagelijks in de krant maar er gebeurt weinig. De vraag is hoelang deze spiraal van werkloosheid, armoede en geweld zich moet ontwikkelen voordat de vlam in de pan slaat;...of zijn de Brazilianen daarvoor te murw of te laks?

Brazilië is weliswaar de 10e economie van de wereld, qua armoede scoren ze nog hoger. Wat een bizarre paradox! De corrupçao/corruptie is een regelrechte ramp voor het land.

Op de crèche zitten 127 kinderen (was 140, maar dat kan nu niet meer vanwege de hogere kosten) van 's ochtends 8 uur tot 's middags 17:30 uur. Circa 60% van de kinderen heeft alleen een moeder die overdag alle zeilen bij moet zetten om de kost te verdienen. Slechts een klein deel van deze alleenstaande moeders verdient het minimumloon (380 reais per maand=135 euro). Zij betalen een kleine bijdrage aan de crèche. De meeste moeders zijn "diaristas"; dagloonsters die het met minder moeten doen of helemaal geen werk hebben. Van 10% van de kinderen zitten de ouders in de gevangenis. Een dag voor ons bezoek is er nog weer een jongetje bij de crèche afgeworpen. Ouders zijn beiden gearresteerd vanwege trafico de drogas (drugs). Eigenlijk had Adalberto geen plek maar gezien de situatie is dit jongetje toch maar weer opgenomen in de crèche zodat de familie de zorg kan dragen m.b.v. de crèche.

De crèche zet zich in voor de opvang en alfabetisatie van kinderen maar besteed ook aandacht aan hygiëne, gezondheid en oudercursussen.

Naast de crèche doet Associação Santa Beatriz nog meer goed werk in de buurt. Een aantal bejaarden in de wijk eten mee met de maaltijden van de crèche. Een aantal extreem arme gezinnen (het kan altijd nog armer) krijgen voedselondersteuning. Op donderdag wordt er soep uitgedeeld waarvan zo'n 54 gezinnen gebruik maken. Adalberto heeft

plannen voor huiswerkklassen als vervolg op de crèche. Zo kunnen de kinderen langer ondersteund worden en gevolgd.

Bij ons bezoek aan de crèche worden we onthaald door Celia, sinds 3 jaar coördinator en Adalberto's steun en toeverlaat. Jose, manusje van alles, opent het hek. Ook hier is veiligheid een groot aandachtspunt. Alleen belanghebbenden kunnen de crèche in en uit.

Voor ons is het bijzonder deze crèche te bezoeken omdat we hier 15 jaar en 7 jaar geleden ook zijn geweest. De crèche ziet er mooi en verzorgd uit. Alles is betegeld, het hekwerk is vernieuwd, de 3e verdieping is af en volop in gebruik. De administratie heeft 2 mooie computers en een prachtig kopieer/printerapparaat. Terezinha, dezelfde kokkin als 15 jaar geleden, haar maaltijden zijn fantastisch, staat nog steeds in de keuken en we ontmoeten ook juf Clarice die er 15 jaar geleden ook al was.

Wat mij opvalt is het gezonde verbeterde pedagogische klimaat. In elke klas, ingedeeld op leeftijd, vinden we leeftijdsadequate werkjes en ontwikkeling-bevorderende werkjes. De juffen vinden het prachtig dat we er foto's van maken. De kinderen zingen volvuur: "bom dia, visitantes, como vai". Onze kinderen konden dit lied inmiddels meezingen omdat ze het kennen van andere crèche bezoeken. Dit schept een band.

Aan de muur hangt de spreuk: "a educacao tem raizes amargas mas os frutos sao doces". Dit betekent: opvoeding heeft bittere wortels maar de vruchten zijn zoet.

Na de lunch is de crèche in diepe rust en is er tijd om administratieve zaken door te nemen. Adalberto heeft de grootste moeite om de eindjes aan elkaar te knopen. Hij laat ons zijn administratie zien en de hoeveelheid kilo papier die hij per jaar invult om alleen al de status als schooltje te behouden. Het wordt je zwart voor de ogen. Alle papieren moeten uiteraard in drievoud: voor de prefeitura (de gemeente), voor de estado (de staat) en dan nog een voor de natie (federal) in Brasilia. De overbetaalde overheid houdt zich hier in leven/ in stand met het verwerken van stapels formulieren, zonder duidelijk nut.

Na de siësta ga ik met onze drie kinderen en de 2- en 3- jarige klassen naar de 3^e verdieping. Dit is een open etage, beschermt voor de zon maar wel met de nodige wind van alle kanten. De muziekinstallatie wordt aangezet en dan is het dansen geblazen. Het muziekspel van de wolf – "o lobo"- is favoriet. Muziek is een belangrijk ingrediënt in het leven van de Braziliaan. Wat een ritme heeft dit land. Zelfs de 2- jarigen kunnen al de samba dansen.

Op de crèche wordt met regelmaat een extra project gedraaid voor gewelddadige gedragsgestoorde kinderen. Een aantal weken werken deze kinderen aan zichzelf door middel van poëzie, sport en spel, capoeira, praten. Uiteindelijk resulteert dit dat ze een voorstelling

voordragen waarin ze ouders en familie duidelijk maken wat ze nodig hebben. Ouders zijn vaak tot tranen toe geroerd. Het belangrijkste: het heeft een positief effect.

Fabio, onze zoon van 11 jaar, had in zijn klas groep 8 geld opgehaald voor de schooltjes. Bij ons bezoek liet Adalberto onze kinderen zien wat hij ervoor gekocht had. De hele tafel lag vol: schoolboeken alfabetisering, mappen, papier, verf etc. Fabio was onder de indruk. Hij heeft foto's gemaakt en naar zijn klas gestuurd. Goed voor de bewustwording hoe "eenvoudig" het is om anderen te helpen en te delen.

Met Adalberto bespreken we onze ideeën om een reuniao, een grote samenkomst, te regelen voor al onze projecten in Salvador waarin kennismaking, ideeën, tips en adviezen kunnen worden uitgewisseld. Adalberto is enthousiast en stelt zijn gebouw meteen beschikbaar.

Orfanato van Marina: het weeshuis (Laura de Freitas)

8 Jaar geleden bezochten we dit weeshuis in Laura de Freitas samen met Amba en Leen Boone. Toen al waren we onder de indruk van de charismatische Marina Sampaio de Castro, die het weeshuis 30 jaar geleden is begonnen en nog steeds begeleidt. Met veel liefde en warmte is Marina de moeder van alle kinderen. De zondag ervoor was het moederdag geweest: dia da mae, en op deze dag komen er altijd veel mensen die jaren terug als kind bij Marina hebben gewoond. Marina is inmiddels 72 jaar en loopt slechter. Haar weeshuis wordt bevolkt door 54 kinderen van 0 tot 21 jaar en een aantal oudere geestelijk gehandicapte mannen.

Marina heeft te weinig middelen: dat is te zien aan de staat van het gebouw, de hygiëne en het onderhoud. We eten mee en de helft van de kinderen moet wachten totdat de anderen klaar zijn met eten want pas dan komt er bestek en borden vrij. Nog dezelfde week regelen we dat er voldoende borden en bestek komen.

We worden rondgeleid door Patricia de Castro: een prachtige slimme meid van 19 jaar die al vanaf haar nulde in het weeshuis woont. Ze is inmiddels Marina's steun en toeverlaat en regelt veel in het weeshuis. Alle andere kinderen accepteren haar autoriteit. Patricia studeert inmiddels rechten: daar heeft ze een sponsor voor gevonden. Marina is apetrots op haar en terecht. Zo is Marina ook trots op haar schooltje, wat via een jeito, een handige omweg, is gekomen op haar terrein. De school van de kinderen heeft een leerkracht (op gemeentekosten) geleverd voor het schoolgebouwtje van Marina onder het mom van dependance.

De leerkracht is een ontzettend enthousiaste dame die zich op de achterstanden van alle kinderen (van jong tot oud) heeft gestort. Ze is zelfs begonnen om een zwakbegaafde jongen met succes te leren

schrijven en lezen. Ook besteedt ze veel aandacht aan cultuur en bewustwording van je eigen geschiedenis. En dat alles op hele hoge hakken. Ze klaagt over het tekort aan boeken en papier. Als Stichting doen we een donatie voor schoolmaterialen: stimulering van onderwijs is immers ons doel. We beloven om in Nederland met het bestuur na te denken over een structurele bijdrage.

Op het grote terrein van het weeshuis ligt veel rotzooi. Marina krijgt regelmatig spullen, maar vaak zijn de gegeven spullen niet echt de spullen die Marina nodig heeft. Maar weigeren kan ze ook niet. Zo is er een overschot aan gekregen knuffels, maar aan andere elementaire zaken is te kort zoals eten, medicijnen, etc. De kledingkast van de kinderen is miniem gevuld. Marina heeft geen geld om haar kapotte auto te maken, geen geld voor de kapotte oven. En zo zijn er meer zaken kapot want het heeft wat te lijden met zoveel kinderen.

Boven de rotzooi uit (zet je Westerse bril ook even af) stijgt vooral de sfeer van gezamenlijkheid uit in het weeshuis. De kinderen zien er goed en vrolijk uit. Alle kinderen hebben taken en zorgen voor elkaar als een grote familie. Eduardo 20 jaar is klaar met zijn kapperscursus en ook Dominique en Alain laten zich knippen.

Onze kinderen vinden het prachtig op het weeshuis. Fabio voetbalt met de jongens en Noemi en Alain vermaken zich met de honden en de puppies.

Patricia prijst Marina de hemel in. Marina wordt op handen gedragen. In Nederland zou ze een lintje verdienen. We nodigen Patricia uit voor de bijeenkomst van onze projecten.

Sociedade Benificente Santa Cruz in de wijk Ribeira in Salvador

Bertus van Lier en zijn vrouw Glicia zijn de eerste die we bezoeken in het kader van dit project. Zij wonen in de buurt van het project. Met Bertus bespreken we de gang van zaken en de problemen van het afgelopen jaar: onder andere de tekortschietende communicatie met Cesar Brito Oliveira, de projectverantwoordelijke.

Bertus geeft zijn mening maar spreekt af dat wij de problemen met Cesar bespreken vanuit de stichting.

Hierna bezoeken we de crèche. Deze crèche is voor zeer arme kinderen vanuit de paalwoningen (Palitos) verderop waar wij niet kunnen komen. Dat is te gevaarlijk. De wijk staat bekend om wapen/drugshandel.

Er zijn 25 kinderen de hele dag op de crèche die er sober en basic uit ziet. De andere klas wordt gebruikt voor 's ochtends een groep kinderen en 's middags een groep van 25 kinderen die ondersteuning krijgen bij de basisschool. Deze klas viert vandaag de dag van de Indianen en hadden zich verkleed en gesminkt. Een vrolijk geheel.

Het gebouw ligt prachtig aan de baai. Wereldkinderen was een belangrijke financier van het gebouw. De gemeente heeft er een pleintje bij aangelegd met een voetbalkooi.

Het gebouw wordt gebruikt voor de crèche/ondersteuningsklas maar ook voor de zeer goedlopende sportgroepen capoeira en judo. Tevens is er een alfabetisatie-klas voor volwassenen. In het verleden waren er meer cursussen maar de gemeente heeft hier de sponsoring van afgebroken.

Het project Santa Cruz is voor het grootste deel afhankelijk van onze bijdrage. De leerkrachten krijgen geen minimumsalaris maar een vrijwilligersbijdrage.

Het gesprek met Cesar begon scherp maar praten, uitleg en elkaar informeren is altijd de weg naar oplossingen en duidelijkheid. Cesar is projectverantwoordelijke maar zijn drukke baan had de laatste tijd teveel tijd opgeëist waarbij hij zaken rondom de crèche had verwaarloosd. Met hernieuwd vertrouwen maken we een aantal afspraken met Cesar en Cesar belooft ons om met Gildete naar de bijeenkomst te komen.

Gildete als coördinator helpt Cesar met name door wat sponsoring/ondersteuning te regelen vanuit de winkels en supermarkten uit de wijk.

Capoeira Anjos de Angola Bairro de Paz (voorheen Malvinas)

Tijdens een dagje uit naar het strand met Adalberto en Adilson ontmoeten we Armancio, Adalberto's broer. Hij nodigt ons uit om op zondagochtend zijn capoeira-project te komen bezoeken. Armancio is een gepensioneerd politiemann, Alleen weten ze daar niet in de sloppenwijk dat hij bij de militaire politie heeft gezeten, anders komt ie niet meer de wijk in. Armancio is ook mestre in de de capoeira en dat geeft wel aanzien in Brazilië. Capoeira is een dans/vechtsport en ontzettend populair in Brazilië.

Armancio begeleidt een aantal capoeira-meesters die driemaal in de week capoeira geven in de sloppenwijk Bairro de Paz. De grote groep (105 kinderen) bestaat uit meisjes en jongens van 6 jaar tot 18 jaar. Een aantal bespelen de typisch bij capoeira behorende instrumenten zoals de berimbau, tamboerijn en trommels. Hierbij wordt voortdurend door iedereen gezongen en geklapt. Om de paar minuten vertonen 2 van de groep hun kunsten. Het lijkt acrobatiek, maar ook dansen en ook een soort karate. Fascinerend om naar te kijken. Het gaat uren door en het heeft iets van een seance. We kijken vol bewondering toe en we voelen de trance die je ervan krijgt.

Op het eind mogen we ook meedoen en wordt de ochtend afgesloten met het dansen van de samba. Dan voel je je als Hollander wat stijfjes.

Armancio vertelt dat de capoeira-groep naast het voorkomen van rondhangen op straat ook een middel is om kinderen te beïnvloeden met richtinggevende en positieve boodschappen.

De groep let op elkaar in de buurt en spreekt elkaar aan op negatief gedrag. Naar school gaan is een voorwaarde om mee te doen met de capoeira-groep.

Armancio weet dat wij een stichting hebben en vraagt of we in Holland willen praten over een bijdrage aan de capoeira-groep.

Koniginnedag 30 april

We hebben ons op de genodigdenlijst laten zetten van het nederlands consulaat in Salvador. De consul geeft een cocktailparty ter ere van de verjaardag van de koningin voor Nederlanders die in Salvador wonen.

We wilden proberen reclame te maken voor de stichting op het partijtje want geld is hard nodig, maar bij het bespreken van dit voornemen met de consul is het antwoord: op het feestje van de consul spreekt alleen de consul, dus Dominique mocht niets zeggen.

Jammer: geen speech in het openbaar maar we spreken wel vele Nederlanders die in Salvador wonen en er ontstaan geanimeerde gesprekken wat ze van Brazilië vinden, wat ze zelf doen aan de armoede. De een sluit zich ervoor af en de ander is betrokken en zet zich in voor een bepaalde doelgroep. De consul heeft besloten dat hij zich inzet voor de bejaarden. Ook voor deze groep is er weinig geregeld. We ontmoeten Ger Zwaard en hij nodigt ons uit om zijn pousada te bezoeken in Itacimirim.

Itacimirim

50 km boven Salvador ligt het plaatsje Itacimirim. Ger Zwaard, een Nederlander, heeft daar een prachtige pousada "Ondas das Praias". Ger vertelt ons over de arme onderontwikkelde bewoners uit de omgeving. Armoede maar geen misère zoals in bepaalde sloppenwijken in de stad want ze hebben wel te eten. Ger heeft veel personeel en samen met een andere ondernemer heeft hij een simpele locatie gecreëerd om in eerste instantie kinderen van zijn personeel extra schoolondersteuning te geven. Inmiddels zijn daar vele andere kinderen bijgekomen.

We bekijken dit piepkleine schooltje; niet meer dan een partytent in het mangrovebos met een oude lege koelkast als bibliotheek maar wel met een leerkracht voor de klas die de kinderen veel meegeeft waardoor ze betere kansen hebben.

Met Ger wisselen we ideeën uit hoe dit stimulerende initiatief in leven te houden.

Bezoek aan 2 projecten van stichting IBISS in Rio de Janeiro

Met Anne Keuning, de vrouw van Nanko van Buuren hebben we 2 projecten in Rio de Janeiro bekeken die bij de doelstelling van onze Stichting passen (IBISS heeft hier 56 projecten lopen met allerlei doelgroepen en thema's: van vuilnisuitzoeken, sport, creches, oudjes, jongeren, etc)

Anne een zeer aardige vrouw heeft ons rondgeleid. Inmiddels konden we een aardig woordje Portugees en voelden we ons doorgewinterde project bezoekers en konden we gericht kijken en zelf vragen stellen. Het eerste was: **Casa de Francisco** in de wijk **Cidade de Deus**. Een zeer goed lopende crèche van 0 tot 4 jr waaronder een groep geestelijk gehandicapte kinderen. Ze doen er goed werk, pedagogisch goed onderbouwd, zeer goed bemand, kundig personeel, goede kok. We hebben uitgebreid gesproken met de sociaal werkster en coördinator van de crèche. De groep met babies was de meest intensieve groep om in te werken. We zagen hoe twee leidsters het voor elkaar boksten om 16 hongerige hommels te eten te geven. Ik geef het je te doen. De sociaal werkster vertelt ons uitgebreid hoe ze veranderingen probeert te creëren in de intergenerationele problematiek. Ouders die zelf als kind affectief verwaarloosd zijn, kunnen moeilijk affectie geven aan hun eigen kinderen. Ze maakt de moeders hiervan bewust en vertelt hen uitgebreid hoe ze hierin kunnen veranderen en welke positieve gevolgen dit heeft voor hun eigen kinderen.

Hierna hebben we het project **Preparar** in een andere favela gezien; gericht op lagere school-kinderen om hun plezier in schoolgaan te bevorderen en te ondersteunen via huiswerkbegeleiding, knutselen, computergebruik. De ondersteuning bestond ook uit het dagelijks verstrekken van ontbijtjes. Voor veel kinderen een goede reden om op tijd op te staan en daarna naar school te gaan. De buurt was een enorme indrukwekkend arme favela: het was een hutendorp op een vervuild oud fabrieksterrein met heel veel afval. Nog nooit zoiets gezien. Ook onze kinderen waren erg onder de indruk.

IBISS was naast het gebouw een ander gebouw aan het renoveren waar ze gingen uitbreiden met gezondheidspost, kapper, computers, etc.

Op het einde van de middag rijdt Anne ons naar het centrum van Rio. Daar is het kantoor van IBISS naast een vuilnisproject van IBISS. Hier wordt door dagloners het vuil gescheiden van oud papier. Werk wat onhygiënisch is en vreselijk stinkt. Ongelofelijk, maar de mensen zijn blij dat ze dit werk kunnen doen. IBISS heeft hier gezorgd dat er een dak boven de vuilnisplaats is. De mensen hoeven niet meer in de zon of in de regen te werken. Ook heeft IBISS een lunchlokaal gemaakt met toiletten.

Dankbaar nemen we afscheid van Anne dat ze dit ons allemaal heeft laten zien. Alle indrukken kosten de nodige energie. Na een bezoek in de sloppenwijk ben je even stil.

IBISS doet verschrikkelijk goed werk in Rio. Bewonderingswaardig.

Casa Raio de Luz in de wijk Diadema van Sao Paulo:

Vanuit het centrum met de metro en de bus waren we snel in de wijk Diadema in het zuiden van Sao Paulo. Casa Raio de Luz is een opvanghuis voor kinderen van 0 tot 6 jaar die door de kinderrechter worden geplaatst vanwege verwaarlozing en mishandeling. Vaak zijn de ouders alcohol- en/of drugsverslaafd. Het beleid is dat de kinderen in principe teruggaan naar de ouders maar het kan ook zijn dat ze naar een volgend opvanghuis gaan of worden geadopteerd. Camila, coördinator, en Fabiana, sociaal werkster, 2 jonge vrouwen ontvangen ons. Beide vrouwen maakten een gedreven en deskundige indruk. Leonieke, ons andere bestuurslid was in mei bij ze op bezoek geweest en aan haar hadden ze een nette map met alle verantwoordingen van de donaties over de afgelopen periode gegeven.

Het huis zag er verzorgd en mooi uit met voldoende bedden, kleding, medicijnen, meubels, speelgoed en een wasmachine. Een aantal problemen waren zo goed mogelijk verholpen (zoals vochtige ruimtes) en er waren verbeteringen doorgevoerd zoals kastruimte en een badkamer. Sao Paulo is een rijkere staat dan Bahia. Dat is aan alles te zien en ook aan de kwaliteit van dit huis.

De gemeente draagt bij aan de opvang van de kinderen. In plaats van de 16 (3 Euro) Reais die in Salvador door de gemeente alleen worden beloofd betaalt Sao Paulo daadwerkelijk 477 Reais (154 Euro) per maand per kind. Daar kunnen ze in Bahia alleen maar van dromen. De gemeente stelt ook vervoer naar de crèche/school beschikbaar en schoolplaatsen. De hoeveelheid kinderen wisselt per week. Op dit moment zijn er 15 kinderen maar het kunnen er ook 30 zijn. De jongste is een baby van 23 dagen.

Het beleid rondom de kinderbescherming in Brazilië is sinds begin 2007 veranderd zodat kinderen minder snel uit huis worden geplaatst. We spreken een gezinsvoogd die een jongetje komt overplaatsen. Ze zucht over justitie, want ze plaatsen wel maar vervolgens is er te weinig geld voor de begeleiding van de kinderen en de ouders. Het systeem is redelijk te vergelijken met het Nederlandse systeem. Ook hier hebben Camilla en Fabiana hun handen vol aan de benodigde administratie. Om kosten te besparen heeft Camila de administrateur Anderson naar huis gestuurd en de taken verdeeld onder haarzelf en Fabiana. Mede hierdoor en door de structurele bijdrage van de stichting kunnen ze rondkomen.

Een babyverzorgster vertelt hoeveel plezier ze heeft bij het werken in dit tehuis. Ze betreft onze kinderen bij de verzorging van een aantal kleintjes die in ledikanten liggen. De kleintjes genieten van alle aandacht die ze krijgen van die drie blonde kinderen.

In het tehuis mogen geen vrijwilligers werken. Dat zijn de regels van justitie omdat deze beschadigde kinderen professionele hulp nodig hebben. De werkers worden betaald vanuit een coöperatief. Het was een leuk bezoek.

APIS in Sao Paulo

Het was moeilijk om uit te vinden hoe bij APIS te komen vanuit het centrum. Het kostte ons 2 uur reizen met het openbaar vervoer om uit te stappen bij een halte tegenover een sloppenwijk. Aan de andere kant van de weg zag de buurt er beter uit en gelukkig werden we die kant opgestuurd om daar het APIS kleuterschooltje te zoeken. Met grote letters stond er Casa Amsterdam op. Dat kon niet missen

Het kleuterschooltje is de basis van het APIS project en is 14 jaar geleden opgezet door Els van Swaaij (een Nederlandse vrouw die al 40 jaar in SP woont). We hebben haar ook ontmoet. Ze is een geweldig gedreven vrouw die nog steeds betrokken is, maar niet meer 'in charge' is. Ze heeft de organisatie uit handen gegeven voor een nieuwe generatie, ook omdat ze een keer sterk bedreigd is geweest. Zij heeft het gebouw gekocht en het staat nog steeds op haar naam. Het kleuterschooltje heeft zo'n 75 kinderen van 0 tot 6 jaar die in verschillende leeftijdsgroepen zitten.

Vanaf januari 2007 ondersteunen we deze school met een pedagoog. Deze baan wordt na een aantal wisselingen door twee pedagogen als duobaan gerund: Helenir en Eliane

Ze hebben het werk van de professoras (leidsters) gestructureerd en sturen ze aan met een bepaald themaprogramma waarin vele ontwikkelingsgebieden van de kinderen worden aangesproken. Eliane laat mij de opzet zien van haar pedagogische programma. De dag is gestructureerd van 7 uur 's ochtends tot half zes 's middags. Elke 2 weken start er een ander thema: winter, hygiëne, huis, vrienden, liefde, etc. Op elke dag wordt dit aan een medium gekoppeld: ma: religie, di: muziek/zingen, wo: natuur, do: knutselen, vrij: beweging/sport. De leidsters schrijven op invullijsten wat ze gedaan hebben.

Hiervoor verzinnen de professoras zelf iets, maar de leidsters zijn eigenlijk te weinig pedagogisch opgeleid om de kinderen te kunnen stimuleren en sturen. Daardoor was het meer een verblijf dan een schooltje.

De leidsters komen uit dezelfde favela als de kinderen en kennen de ouders en de achtergrond van de kinderen. Het is de pedagogen ook gelukt om de ouders meer bij het schoolwerk te betrekken. Vol trots laten ze ons het project huis zien: alle ouders hebben de opdracht gekregen om thuis van waardeloos materiaal een huisje te maken met hun kind. Het resultaat is prachtig. Chapeau als je dit voor elkaar krijgt.

Op het kleuterschooltje werken een aantal vrijwilligsters, zoals de keukenhulp. De kok en twee kleuterleidsters worden door de gemeente gefinancierd omdat deze onder een bepaalde gepensioneerderegeling vallen. De overige leidsters worden betaald door APIS. Het eten wordt via de Cesta Basica door de gemeente gegeven.

Els biedt ons aan om ons een lift te geven en end richting het centrum en we pakken dit met beide handen aan. In de auto praten we nog uitgebreid over de grote verschillen tussen rijk en arm in Brazilië. De kloof tussen deze twee groepen waarin angst en wantrouwen de belangrijkste componenten zijn. Els voelt zich verscheurd tussen deze twee groepen en we snappen dat dit voor haar niet makkelijk is. En alweer nemen we afscheid van een charismatische vrouw: onze lijstje met mensen die een lintje verdienen wordt groter en groter.

Algemeen afsluitend:

Bij alle projecten merkten we dat de projectleiders, het personeel en de kinderen het leuk vonden dat wij op bezoek kwamen. De belangstelling en erkenning van uit Holland doet hun goed. We voelden ons elk bezoek zeer welkom.

Bij alle bezoeken aan onze projecten waren we trots hoe de projecten draaien. Er worden zoveel kinderen meegeholpen en indirect hun families. Een van de belangrijkste ingrediënten van ontwikkelingshulp is onderwijs: dé kans op lange termijn verbetering. Onze projecten voldoen hier volledig aan. De kinderen op onze projecten worden geholpen met het vormen van een fundament, een basis om verder onderwijs goed te doorlopen.

De crèches tonen aan hoe eenvoudig de latente capaciteiten van de bevolking tot ontwikkeling kunnen worden gebracht en met hoeveel gemak en plezier de kinderen zich ontwikkelen. Er zitten inmiddels kinderen van de crèche op de universiteit! Kinderen die anders nooit een kans hadden gehad.

Bij de peuter- en kleuterklassen is voor mij met veel kennis van ontwikkelingspsychologie, goed te merken dat er relatief meer kinderen in de klassen zitten met hechtingsproblemen. De manier hoe

deze kinderen ons aanklappen en vasthouden duidt op een overlevingsstrategie en niet op een rustige gezonde manier van contact maken. Deze kinderen zullen in de toekomst moeite hebben met relaties leggen, met het opvoeden van hun kinderen, etc. Ook daarom is de crèche belangrijk om intergenerationele problematiek te doorbreken. De maatschappelijk werksters van de crèche zijn belangrijk. Zij begeleiden en leren de ouders hoe ze hun kinderen moeten opvoeden en dat zijn meestal moedergroepen die regelmatig bij elkaar komen. De sociaal werksters die ik gesproken hebben, hebben een duidelijke visie over de problematiek en doen met de middelen die ze hebben goed werk. Een belangrijk onderdeel van het crechewerk: de begeleiding van de ouders is net zo belangrijk als de begeleiding van de kinderen.

De kloof tussen rijk en arm in Brazilië wordt steeds groter en dit heeft een toename van geweldadige roofovervallen en diefstallen tot gevolg.

Alle projecten zijn niet 100% van ons afhankelijk. Onze bijdragen worden vooral gebruikt om de vrijwilligers/ het personeel te betalen zodat het doordraaien van de crèche verzekerd is.

Links en rechts zijn er andere bronnen. De bijdrage SERTRAS van de Staat is er hoewel het belachelijk weinig is. Alle crèches hebben met een aantal supermarkten kunnen regelen dat ze korting krijgen en dat ze producten (m.n. groenten en fruit) die over de datum zijn gratis krijgen.

Santo Esmeraldo Agatha uit Italië geven aan de crèche van Sao Francisco. Ook Bernadette krijgt soms wat van ze.

Bernadette heeft haar groep van vrienden in Frankrijk. Adalberto boort fondsjes aan waar hij kleine bijdragen lospeutert voor gehandicapte kinderen. Ook hiervoor weer veel papieren rompslomp.

De projecten in Sao Paulo krijgen meer ondersteuning van de gemeente.

Ons zwaartepunt qua donaties zal vooral in Salvador blijven liggen.

De regering belooft veel met name voor verkiezingstijd. Ze plaatsen borden in de wijk wat ze gaan doen maar uiteindelijk gebeurt er niets. Anekdote: van al het materiaal dat destijds nodig was om Brasilia te bouwen in het regenwoud is uiteindelijk 2x gestuurd. De helft heeft Brasilia nooit bereikt.

Zo zou het open riool van Bernadette's wijk worden verbreed en verdiept om het water bij overlast sneller af te voeren. Het enige wat er afgelopen jaren is gebeurd met de belofde 500.000 reais (150.000 euro) is een dubbele rioolbuis onder de doorgaande weg zodat die bij

wateroverlast begaanbaar blijft. Veel dure woorden, weinig daden en waar is het geld gebleven? Weg!! De corruptie is enorm.

De grote reuniao: bijeenkomst van meerdere projecten

In Salvador is het ons gelukt om een grote netwerkvergadering te organiseren waarbij van elk project meerdere mensen aanwezig waren. Het doel was kennismaking, elkaar adviezen en ideeën geven, elkaar ondersteunen.

We zijn net klaar met de grote vergadering van alle crèches hier en het is fantastisch gegaan.

Alle creches waren vertegenwoordigd met een aantal mensen. Zelfs een vertegenwoordiger van Iedereen was enthousiast over de vergadering. We hebben gefaciliteerd in de kosten voor transport voor iedereen en een lunch betaald.

Er is veel uitgewisseld en ze hebben afgesproken dat ze in juli weer bij elkaar komen want de tijd was veels te kort om alles te bespreken.

Ook hiervoor hebben we afgesproken dat de stichting voor de kosten opdraait. Het levert veel op voor ze.

Dit keer was het in de crèche van Adalberto. De volgende keer zal bij Bernadette zijn.

Ze hebben al een naam bedacht: het Hollandse netwerk. We zijn trots dat het ons gelukt is. Het is geen bestuur maar wel iets wat erop lijkt en wat veel uitwisseling betekent want deze mensen hebben ontzettend veel ervaring.

Inmiddels zijn er al berichten binnen dat de 3^e netwerkbijeenkomst is geweest.